

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

XXXIV

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA
Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

Tom XXXIV

Komitet Redakcyjny:

Sylwester Czopek, Václav Furmánek (Słowacja), Diana Gergova (Bułgaria),
Sławomir Kadrow, Michał Parczewski, Aleksandr Sytnyk (Ukraina)

Zespół stałych recenzentów:

Jan Chochorowski, Igor Chrapunov (Ukraina), Wojciech Chudziak, Eduard Droberjar (Czechy),
Łubomira Kaminská (Słowacja), Przemysław Makarowicz, Anna Zakościelna

Redaktor

Sylwester Czopek
(sycz@archeologia.rzeszow.pl)

Sekretarze Redakcji:

Joanna Ligoda, Joanna Podgórska-Czopek
(archeo@muzeum.rzeszow.pl)

Strona internetowa czasopisma:

www.archeologia.rzeszow.pl/?page_id=337

Tłumaczenia

Barbara Jachym – język niemiecki
Beata Kizowska-Lepiejza – język angielski

Wszystkie publikowane w „Materiałach i Sprawozdaniach Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”
artykuły są recenzowane

Dofinansowano z budżetu Województwa Podkarpackiego

Recenzenci tomu XXXIV:

Jan Chochorowski, Igor Chrapunov, Maria Dąbrowska, Marek Florek, Łubomira Kaminská,
Przemysław Makarowicz, Marzena Szmyt, Anna Zakościelna

Zdjęcie na okładce:

Kafel renesansowy ze stanowiska 2 w Twierdzy, pow. Strzyżów (fot. A. Lubelczyk)

© Copyright by Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

© Copyright by Wydawnictwo Mitel

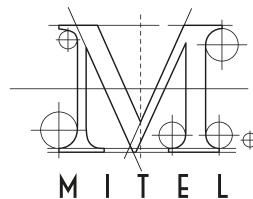
ISSN 0137-5725

WYDAWCA
FUNDACJA

RZESZOWSKIEGO OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

35-016 Rzeszów, ul. Hoffmanowej 8
tel. 17 872 15 81

M I T E L

35-210 Rzeszów, ul. Baczyńskiego 9
tel. 17 852 13 62

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Aleksandr Diaczenko , The gravity model: simulating the interactions in anisotropic space	5
Aleksandra Sznajdrowska , Grób kultury amfor kulistych ze stanowiska Rozbórz 42, gm. Przeworsk	9
Andrzej Pelisiak , Pojedyncze przedmioty kamienne a strefy aktywności osadniczej i gospodarczej w neolicie we wschodniej części Karpat Polskich	19
Wojciech Rajpold , Przemiany ludnościowe zachodzące od środkowego okresu epoki brązu do początków epoki żelaza w tarnobrzESCO-koprzywnickim regionie osadniczym	35
Piotr N. Kotowicz , Problematyka badań bronzoznawczych nad wczesnośredniowiecznym uzbrojeniem Lubelszczyzny	51
Antoni Lubelczyk , Zespół kaflI z dawnego dworu w Twierdzy, pow. Strzyżów, woj. podkarpackie	73

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Dariusz Król, Aleksandr Pozichowski, Jakub Rogoziński, Małgorzata Rybicka , Krótka informacja o wynikach badań przeprowadzonych w 2012 roku w Nowomalinie-Podobanka, rejon Ostrog ...	103
Mirosław Mazurek, Jerzy Okoński, Małgorzata Rybicka , Studium przypadku. Obiekt 3834 z Rozborza, stan. 28, woj. podkarpackie	119
Jakub Czaja, Monika Kuraś , Znaleziisko siekiery z podniesionymi brzegami z miejscowości Turbia, pow. Stalowa Wola	129
Elżbieta Małgorzata Kłosińska , Żulice, pow. Tomaszów Lubelski – domniemany zespół zabytków z wczesnej epoki żelaza	133
Elżbieta Małgorzata Kłosińska , Zapomniany skarb ozdób brązowych z miejscowości Skwarne, pow. Mińsk Mazowiecki	139
Urszula Bugaj, Predrag Lutovac, Zbigniew Polak, Maciej Trzeciecki , Relics of masonry structures on Đuteza Hill	149

RECENZJE

Halina Taras, Wojciech Taras , (rec.) Maciej Trzciński (red.), <i>Archeologia sądowa w teorii i praktyce</i> , Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, 201 stron, ISBN 978-83-264-4057-1	167
--	-----

Mirosław Mazurek*, Jerzy Okoński, Małgorzata Rybicka**

Studium przypadku. Obiekt 3834 z Rozborza, stan. 28, woj. podkarpackie

A case study. The feature 3834 from Rozbórz, site 28, podkarpackie voivodeship

In the course of studies carried out in Rozbórz, site 28, podkarpackie voivodeship, the researchers discovered the feature number 3834, located in the marshy, low-lying area of the Wisłok Urstromtal, which contained pottery vessels of the Funnel Beaker culture. Its construction refers to the solutions implemented in case of wells. However, its measurement, amounting approximately 30 x 40 cm, excluded its relationship with the mentioned kind of features. A clue may be its location, because in these areas of river valleys and lake basins the remains of the Funnel Beaker culture have been discovered, known as waterlogged deposits.

KEY WORDS: Funnel Beaker culture, waterlogged deposit

INFORMACJE WSTĘPNE

Kompleks stanowisk 28, 29 i 41 w Rozborzu, gm. Przeworsk został odkryty w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w 1988 r. w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski przez S. Czopka. Na stanowiskach tych odkryto wówczas zabytki kultury ceramiki wstęgowej rytej (stan. 29), ogólnie łączone z neolitem (stan. 28 i 41), tarnobrzeskiej kultury łużyckiej (stan. 28 i 29), kultury przeworskiej z późnego okresu rzymskiego (stan. 41), pradziejowe (stan. 28), średniowieczne (stan. 28) i nowożytnie (stan. 28). W trakcie weryfikacyjnych badań powierzchniowych przeprowadzonych w 1998 r. w korytarzu projektowanej autostrady A4 przez W. Poradyło i A. Kostka połączono wyżej wymienione 3 stanowiska w jedno rozległe, zachowując dla niego numer 28. Powierzchnię stanowiska określono na 606 arów (ryc. 1).

Wykopiska archeologiczne na stanowisku 28 w miejscowości Rozbórz, gm. Przeworsk prowadzone były w okresie od 22 lutego do 10 listopada 2010 r. Na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad realizowała je Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. Ekipą prowadzącą badania kierował J. Okoński, a w jej skład wchodził m.in. A. i M. Mazurek.

W trakcie przeprowadzonych badań odkryto osiedla kultur: ceramiki wstęgowej rytej, malickiej, trzcinieckiej, tarnobrzeskiej kultury łużyckiej i przeworskiej. Ponadto, zarejestrowano bardzo interesujący obiekt kultury pucharów lejkowatych, który jest przedmiotem tego artykułu.

LOKALIZACJA STANOWISKA

Stanowisko 28 w Rozborzu położone jest około 5 km na wschód od Przeworska (ryc. 1). Zajmuje podnóże skłonu Wysoczyzny Kańczuckiej, opadające do dna Pradoliny Podkarpackiej na wysokości 185–183 m n.p.m. (10–12 m nad korytą Wisłoka). Samo stanowisko leży w międzyrzeczu Wisłoka

i Sanu w odległości 6,5–7 km na południowy wschód od koryta Wisłoka i około 7 km na zachód od koryta Sanu (ryc. 1), 4,5 km na zachód od stanowiska znajduje się dolina Młeczki, największego na tym odcinku doliny dopływu Wisłoka.

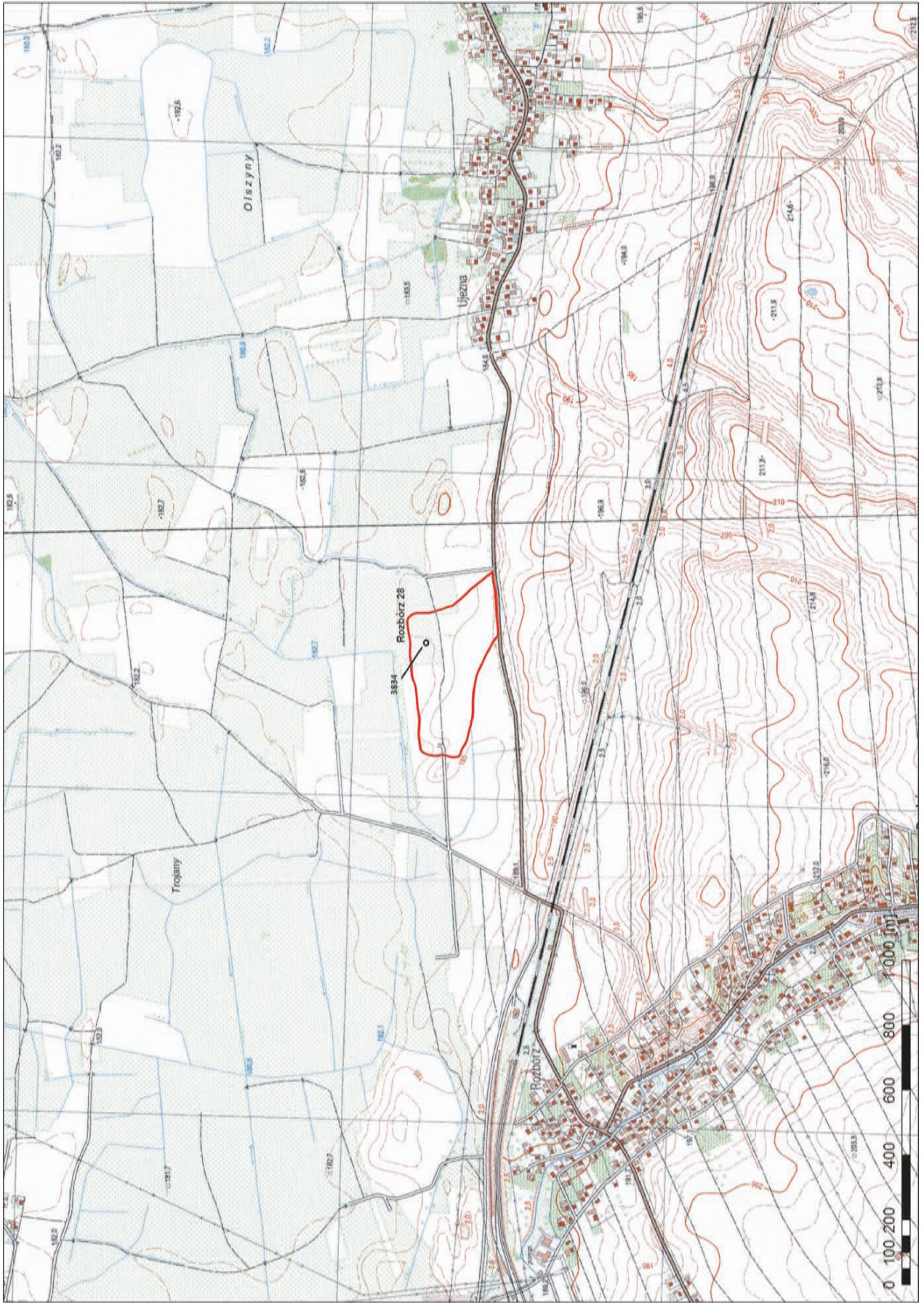
OBIEKT 3834

Obiekt 3834 został zidentyfikowany na poziomie 182 cm poniżej współczesnego poziomu gruntu, w zachodniej części badanego stanowiska. W tej nisko położonej strefie Rozbo-

rza, w niewielkim zagłębieniu, znajdowały się torfy. Obiekt 3834 został wyróżniony w części spągowej kolistego w rzucie poziomym obiektu 3784, o średnicy 180 cm w stropie i nie-

* ul. Langiewicza 25/11, 35-085 Rzeszów, miras_m@op.pl

** Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, ul. Hoffmanowej 8, 35-016 Rzeszów, mrybicka@interia.eu

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska 28 w Rozborzu, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie
 Abb. 1. Lokalisierung der Fundstelle Nr. 28 in Rozbórz, Gde. Przeworsk, Woj. Karpatenvorland

Ryc. 2. Rozbórz, stan. 28, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie. A – Obiekt 3784; B – Obiekt 3834

Abb. 2. Rozbórz, Fst. 28, Gde. Przeworsk, Woj. Karpatenvorland. A – Obiekt 3784; B – Obiekt 3834

Ryc. 3. Rozbórz, stan. 28, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie. A – profil obiektu 3784 i strop obiektu 3834; B – amfora w stropie obiektu 3834
 Abb. 3. Rozbórz, Fst. 28, Gde. Przeworsk, Woj. Karpatenvorland. A – Objektprofil 3784 und Deckenteil des Objekts 3834; B – Amphore im Deckenteil des Objekts 3834

Ryc. 4. Rozbórz, stan. 28, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie. Obiekt 3834
 Abb. 4. Rozbórz, Fst. 28, Gde. Przeworsk, Woj. Karpatenvorland. Objekt 3834

kowatym profilu. Jego głębokość wynosiła około 44 cm, zaś wypełnisko było czarne, jednolite (ryc. 2A). Na dnie obiektu 3784 zarysowało się owalne zaciemnienie oznaczone numerem 3834 (ryc. 2B). W jego części centralnej wyróżniono prostokątny zarys konstrukcji z drewna o wymiarach 30 × 40 cm (ryc. 3–4). W jej stropie zidentyfikowano naczynie z utraconą

szyjką (ryc. 5: 4). Pod nim odkryto bogato zdobioną amforę (ryc. 5: 2). Konstrukcja tego obiektu była zapewne wykonana z co najmniej czterech wąskich desek o długości około 40 cm (ryc. 5: 1). Kształtem przypomina on studnię. Jednak jego niewielkie wymiary sugerują inne przeznaczenie. Oba obiekty (3784 i 3834) stanowią integralną całość.

CERAMIKA Z OBIEKTU 3834

W stropie obiektu 3834 zidentyfikowano niezdobione dwuczłonowe naczynie o lekko szorstkich i zniszczonych powierzchniach wykonane z gliny schudzonej średnioziarnistym i drobnoziarnistym tłuczniem ceramicznym współwystępującym z wyraźnie obecnym piaskiem (ryc. 5: 4). Wysokość jego wynosi 17,5 cm, zaś średnica dolnej części szyjki (R2) 8,5 cm, natomiast największa średnica brzuśca (R3) 17 cm. Największa średnica brzuśca znajduje się w 1/3 wysokości naczynia. Jest ono smukłe. Średnica dna ma 7 cm. Zapewne jest to amfora z utraconą częścią wylewową. Poniżej poziomu jej odkrycia w obiekcie 3834 znajdowała się amfora o lekko łukowatym profilu krótkiego wylewu, którego partię podkrawężną zewnętrzną ozdobił zygzakiem (ryc. 5: 2). Jej wysokość wynosi 16 cm, natomiast R2 8 cm, zaś największa średnica brzuśca (R3) 14 cm. Znajduje się ona, podobnie jak w przypadku poprzednio opisanego formy, w 1/3 wysokości naczynia. Średnica dna wynosi

5,5 cm. W górnej części brzuśca znajdują się dwa symetrycznie rozmieszczone niewielkie, kolankowate ucha, zakończone słabo zaznaczonymi wąsami. Górną i środkową część brzuśca tego naczynia ozdobiło ośmioma pasmami jednoprzętowej drabinki. Motyw ten wykonano stempelkiem prostokątnym. Dwa z tych pasm umieszczono poniżej uch, które dzielą naczynie na dwie części (ryc. 5: 2). W każdej z nich znajdują się po trzy pasma drabinki rozmieszczone w mniej więcej równych odległościach. Glinę tego naczynia schudzono drobnoziarnistymi i średnioziarnistymi tłuczonymi skorupami. Powierzchnia jego jest mączysta z widocznymi śladami gładzenia. W spągu obiektu 3834 (głębokość: 50–60 cm) odkryto ponadto przydenny fragment dwuczłonowego naczynia o średnicy brzuśca wynoszącej 10 cm, zaś dna 4 cm, wykonanego w tzw. tradycyjnej technologii kultury pucharów lejkowatych (ryc. 5: 3) oraz fragment ucha.

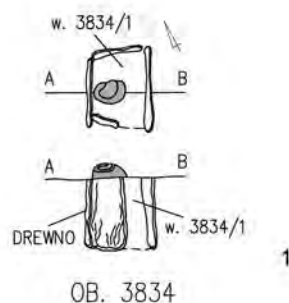
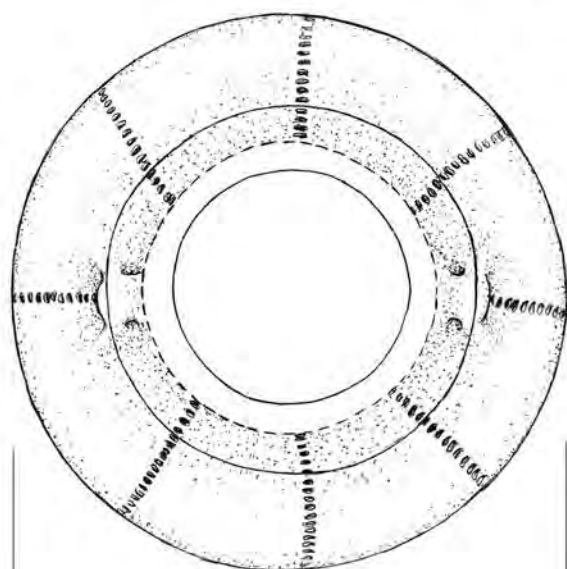
CHRONOLOGIA CERAMIKI

Ukształtowanie wylewu bogato ornamentowanej amfory z obiektu 3834 (ryc. 5: 2) nawiązuje do cech wyróżniających klasyczne zespoły grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych (P. Włodarczak 2006). Łukowate wylewy charakteryzują puchary z datowanej radiowęglowo jamy 180 w Ćmielowie (B. Balcer 2002; P. Włodarczak 2006, s. 40–41), dla której otrzymano oznaczenie 14C wynoszące 4675 ± 110 BP. W podobny sposób ukształtowane szyjki mają naczynia z obiektu 7/83 z Gródka nad Bugiem (S. Jastrzębski 1991). Wynik radiowęglowych oznaczeń dla tego obiektu wynosi 4750 ± 50 BP (P. Włodarczak 2006). Analogicznie ozdobiony i uformowany wylew cechuje amforę ze Stryczowic (A. Uzarowicz-Chmielewska 1991, Fig. 3). Zaznaczyć trzeba, że w publikowanych datowanych obiektach kultury pucharów lejkowatych nie ma bezpośrednich analogii dla amfory pochodzącej z Rozborza. Odnosić tu trzeba, że w Ćmielowie ten typ naczynia cechuje usytuowanie największej wydętości brzuśca w połowie wysokości, a nie jak w przypadku opisywanych z Rozborza w 1/3. Takie cechy morfologiczne charakteryzują natomiast dzban z obiektu 1/83 z Gródka nad Bugiem (P. Włodarczak 2006, s. 46), reprezentującego wyróżnioną tam fazę I. Podobnie ukształtowany brzusiec ma amfora łączona z fazą II z Gródka nad Bugiem (S. Jastrzębski 1991, s. 193) oraz dzban ze Stryczowic (A. Uzarowicz-Chmielewska 1991), a także puchary

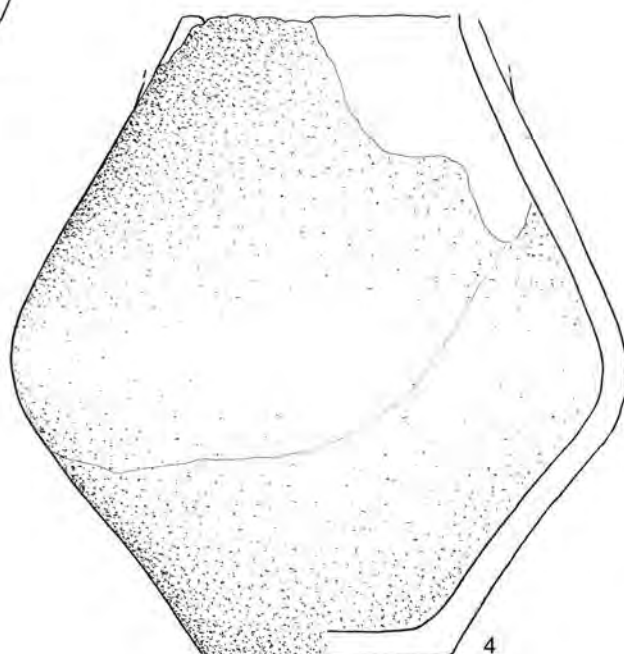
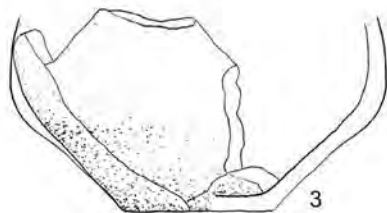
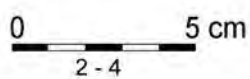
z jamy 109 z Pawłosiowa, stan. 52, woj. podkarpackie (A. Dzierżanowska, D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2011). Pojedyncze naczynia z nisko osadzonym załosem brzuśca odnotowano również w Zawarży (A. Kulczycka-Leciejewiczowa 2002, s. 44). W przedstawionym przez B. Burchard, S. Jastrzębskiego i J. Kruka (1991) podziale chronologicznym grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych, fazę drugą na lessach lubelskich i sandomierskich cechują puchary, flaszki z kryzą i amfory o największej wydętości umieszczonej w 1/3 wysokości brzuśca. W rejonach wołyńskim i krakowskim takie cechy morfologiczne nie były natomiast często spotykane. Amfora na nóżkach z Pawłosiowa, stan. 52 również została tak ukształtowana (D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2013). Może to świadczyć o związkach lessów podkarpackich z obszarami sandomierskimi i lubelskimi.

Motywy zdobnicze nawiązujące do drabinki jednoprzętowej symetrycznie rozmieszczone na brzuścach amfor odnotowano również w Pawłosiowie, stan. 52, woj. podkarpackie (J. Król, M. Rogoziński, M. Rybicka 2013). Można je tam łączyć z pierwszą fazą zasiedlenia tego stanowiska przez społeczności kultury pucharów lejkowatych, datowaną na okres 3650–3400 BC. Powyższe dane pozwalają łączyć ceramikę z obiektu 3834 z Rozborza ze stylistyką cechującą wczesne etapy grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych.

Obiekt 3834

LEGENDA
CERAMIKA

Ryc. 5. Rozbórz, stan. 28, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie. 1: rzut poziomy i profil obiektu 3834; 2-4: ceramika z obiektu 3834
Abb. 5. Rozbórz, Fst. 28, Gde. Przeworsk, Woj. Karpatenvorland. 1 – Grundriss und Profil des Objekts 3834; 2-4 – Keramik aus dem Objekt 3834

DATOWANIE RADIOWĘGLOWE

Dla obiektu 3834 otrzymano dwa oznaczenia radiowęglowe wykonane w Laboratorium Datowań Bezwzględnych Marka Krapca. Datowano drewno z tego obiektu. Wynoszą one MKL – 1769 4760 ± 70 BP i MKL – 1770 4780 ± 50 BP. Pierwsze oznaczenie po kalibracji przy prawdopodobieństwie 68,2% wynosi 3640–3380 BC, drugie natomiast 3640–3520 (tabela 1). Wyniki te dobrze współgrają z przedstawioną wyżej oce-

ną chronologii stylistyki naczyń z obiektu 3834. Szczególnie jednak interesujące jest określenie relacji chronologicznych obiektu 3834 do, usytuowanej około 10 km na południowy wschód od Rozborza, stabilnej osady w Pawłosiowie, stan. 52 (D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2013). Jego datowanie odpowiada wyróżnionej tam pierwszej fazie osadniczej kultury pucharów lejkowatych.

Tabela 1.

Oznaczenia radiowęglowe dla obiektu 3834 z Rozborza, stan. 28, woj. podkarpackie

Tabelle 1.

Radiokarbondaten für das Objekt 3834 aus Rozbórz, Fst. 28, Woj. Karpatenvorland

Rozbórz, stan. 28	Wiek BP	Wiek BC (Prawdopodobieństwo 68,2%)	Wiek BC (Prawdopodobieństwo 95,4%)
Obiekt 3834	MKL – 1769 4760 ± 70 BP	3640BC(57,2%)3510BC 3430BC(11,0%)3380BC	3660BC(95,4%)3370 BC
Obiekt 3834	MKL-1770 4780 ± 50 BP	3640(11,2%)3620 3610(57,0%)3520	3660BC(82,8%)3490BC 3440BC(12,6%)3370BC

JAK MOŻNA INTERPRETOWAĆ OBIEKT 3834 Z ROZBORZA?

Obiekt ten był usytuowany w podmokłej, nisko położonej strefie pradoliny Wisłoka. Jego konstrukcja nawiązuje do rozwiązań stosowanych w studniach (ryc. 5: 1). Rozmiary natomiast wykluczają związek z takim typem obiektów. Wskazówką umożliwiającą interpretację może być jego lokalizacja, bowiem w niskich strefach dolin rzecznych i nieckach jeziornych odkrywano zabytki kultury pucharów lejkowatych, określane jako depozyty bagienne.

W 1964 roku L. Gabałówna (1964, s. 29–41) opublikowała szereg naczyń przypadkowo znalezionych w zabagnionych miejscach, reprezentujących grupę wschodnią kultury pucharów lejkowatych. Zwróciła ona uwagę na brak szyjek u niektórych amfor wchodzących w skład takich depozytów. Jedno z naczyń znajdujących się w obiekcie 3834 z Rozborza ma również utraconą szyjkę (ryc. 5: 4). Takie znaleziska były już wcześniej znane z obszaru Danii, gdzie naczyniom odkrywanych w bagnach towarzyszyły pokonsumpcyjne kości zwierzęce oraz fragmenty szkieletów ludzkich (C. J. Becker 1947; por. Sadłuzek: K. Jażdżewski 1936, s. 194). W następnych latach podobne odkrycie opublikowała W. Tetzlaff (1982–1985, s. 188–189). Pochodzi ono z Czerlejnika w gminie Kostrzyń. Tam również w trakcie pogłębiania stawu znaleziono amforę o uszkodzonej szyjce i fragmenty drugiej. Szczególnie interesujący depozyt bagieny, znany z Gajkowa na Dolnym Śląsku (W. Wojciechowski 1996, s. 9–19), został odkryty w starorzeczcu dawnego koryta Odry. Opisywane znaleziska znajdowane były zarówno w zabagnionych strefach rzek, jak i zbiorników wody stojącej. Liczne są wśród nich amfory, często zdobione plastycznymi listwami wychodzącymi z nasady uch (np. Gajkowo: W. Wojciechowski 1996; M. Kaślińska 2011, ryc. 5; Grójec: L. Gabałówna 1964, s. 30) i o celowo uszkodzonych wylewach.

Lidia Gabałówna (1964, s. 35) interpretowała depozyty bagienne pochodzące z obrębu grupy wschodniej kultury pucharów lejkowatych jako dary wotywnie. Zarówno W. Wojciechowski (1996), jak i T. Wiślański (1979) akceptowali sakralną interpretację przedstawioną przez L. Gabałówną (1964). Na

podstawie znalezisk z obrębu grupy północnej tej kultury taką ich ocenę przedstawił wcześniej C. J. Becker (1947). Pojawienie się opisywanych darów ofiarnych jest łączone z wczesnymi etapami tej kultury (W. Wojciechowski 1996). Oprócz ceramiki zapewne wchodziły w ich skład, podobnie jak w grupie północnej, pokonsumpcyjne kości zwierzęce i szczątki ludzkie (por. K. Jażdżewski 1936; L. Gabałówna 1964; W. Wojciechowski 1996). Ponieważ większość prezentowanych depozytów z terenów Polski jest efektem przypadkowych odkryć, wątpliwości może obecnie budzić łączenie, znalezionych m.in. w Sadłuzku (K. Jażdżewski 1936) szkieletów ludzkich z naczyniami wydobytymi z bagna. W grupie północnej kultury pucharów lejkowatych natomiast składanie zapewne w ofierze także szczątków ludzkich jest dobrze udokumentowane i nie jest zjawiskiem jednostkowym (E. Koch 1991, s. 51). Identyfikowane tam depozyty bagienne pokazują, jak skomplikowane były zachowania rytualne tych społeczności. Warto podkreślić, że dla niektórych z nich otrzymano oznaczenia radiowęglowe (E. Koch 1991, s. 51).

Szczególnie ważnym zagadnieniem dla określenia sposobów zagospodarowywania przestrzeni przez społeczności kultury pucharów lejkowatych jest określenie relacji między strefą sakralną, którą reprezentują opisywane dary wotywnie i cmentarzyska a obszarami zamieszkiwanymi i gospodarczo wykorzystywanymi. Według W. Wojciechowskiego (1996) takie miejsca ofiarne mogły być oddalone od stałych osiedli. W pobliżu obiektu z Rozborza, stan. 28, czyli w Rozborzu, stan. 27 (B. Chmielewski, M. Karwowski, D. Kuligowska, A. Pelisiak, T. Tokarczyk, A. Szyber 2013), usytuowanym w pobliżu krawędzi doliny, odkryto pozostałości miejsca krótkotrwale zasiedlanego przez społeczności kultury pucharów lejkowatych. Najbliższe trwałe, wielofazowe osiedle tej kultury zidentyfikowano w Pawłosiowie, stan. 52 (M. Rybicka 2011). Jego początek można podobnie datować, jak obiekt 3834 z Rozborza, stan. 28 (por. D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2013).

Aleksander Koško (1981, s. 158) podkreślił znaczenie w obrzędowości społeczeństw kultury pucharów lejkowatych rytuałów akwaticznych, realizowanych w strefach usytuowanych poza osadami lub na cmentarzyskach. Materialną ich pozostałością może być obiekt 3834 z Rozborza, stan. 28, woj. podkarpackie.

Na szczególnie jednak podkreślenie zasługuje fakt, że odkrycie to należy do nielicznych tego typu znalezisk o dobrze udokumentowanym kontekście. Podkreślić tu również trzeba, że w grupie południowo-wschodniej jest ono pierwszym nie budzącym wątpliwości bagiennym depozytem (por. B. Bargieł, J. Kącki 1988, s. 57–62; M. Kaflńska 2006, s. 5–26). Pokazuje ono również, że funkcjonująca na lessach pod-

karpaccich ekumena społeczności kultury pucharów lejkowatych dobrze wpisuje się w reguły cechujące osadnictwo tych ugrupowań zasiedlających obszary niżowe oraz lessy sandomierskie i lubelskie, bowiem oprócz trwałych, dużych osiedli (Pawłosiów, stan. 52: D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2013) i niewielkich osad i obozowisk (R. Zych 2008) znajdują się na tym obszarze cmentarzyska (np. Skołoszów, stan. 7: D. Król, J. Rogoziński, M. Rybicka 2012) a także inne o sakralnym przeznaczeniu. Tak zróżnicowanych sposobów wykorzystania przestrzeni przez społeczności pucharowe z lessów rzeszowsko-przemyskich nie sugerowali R. Zych (2008) i M. Nowak (2009) w niedawno opublikowanych monografiach tej kultury.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Balcer B.
2002 *Ćmielów – Krzemionki – Świeciechów. Związki osady neolitycznej z kopalniami krzemienia*, Warszawa.
- Bargieł B., Kącki J.
1988 „Skarb” naczyń glinianych z Jakubowic Murowanych, woj. Lublin, na tle innych znalezisk gromadnych, „Spr. Arch.”, t. 40, s. 57–62.
- Becker C. J.
1947 *Mosefunde Lerker fra yngre Stenalter*, Aarbørger.
- Burchard B., Jastrzębski S., Kruk J.
1991 Some questions at Funnel Beaker culture South-Eastern Group – an outline, [w:] Jankowska D. (red.), *Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen*, Teil 2, s. 95–101.
- Chmielewski B., Karwowski M., Kulikowska D., Pelisiak A., Tokarczyk T., Szyber A.
2013 *Opracowanie ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 27(10) w miejscowości Rozbórz, gm. Przeworsk*, maszynopis w Fundacji Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Rzeszów.
- Dzierżanowska A., Król D., Rogoziński J., Rybicka M.
2011 Dżban z uchem zwieńczonym główką barana z jamy o numerze 109 ze stanowiska 52 w Pawłosiowie, pow. Jarosław, woj. podkarpackie, „Spr. Arch.”, t. 63, s. 221–240.
- Gabałówna L.
1964 Uwagi o kulturze pucharów lejkowatych w fazie wióreczkiej na Kujawach, „PMMAiE”, seria archeologiczna, t. 11, s. 29–41.
- Jastrzębski S.
1991 The settlement of the Funnel Beaker culture at Gródek Nadbużny, the Zamość District, Site 1C – brief characteristics, [w:] Jankowska D. (red.), *Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen*, Teil 2, s. 189–196.
- Jażdżewski K.
1936 *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce zachodniej i środkowej*, Poznań.
- Kaflńska M.
2006 Neolityczne depozyty gromadne na ziemiach polskich, „MSROA”, t. 27, s. 5–26.
2011 Zróżnicowanie ról i rang społecznych w świetle studiów nad gromadnymi depozytami neolitycznymi – wybrane problemy, [w:] Rybicka M. (red.), *Obraz struktury społecznej w świetle źródeł archeologicznych w pradziejach i średniowieczu*, Rzeszów, s. 83–91.
- Koch E.
1991 Aspekte der Feuchtbodenfunde mit Keramik der Trichterbecherkultur aus Seeland, [w:] Jankowska D. (red.), *Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen*, Teil 1, s. 43–53.
- Koško A.
1981 *Udział południowo-wschodnio-europejskich wzorców kulturowych w rozwoju niżowych społeczeństw kultury pucharów lejkowatych*, Poznań.
- Król D., Rogoziński J., Rybicka M.
2012 Tomb of Funnel Beaker Culture on Site 7 in Skołoszów, Radymno Commune, Podkarpackie Voivodship, [w:] Furholt M., Hinz M., Mischka D. (red.), *Monumentality, Landscapes and the Temporal Perspective. Proceedings of the International Workshop “Socio-Environmental Dynamics over the last 12 000 Years. The Creation of Landscapes”* (14–18 March 2011 in Kiel), Bonn, s. 205–214.
- 2013 *Kultura pucharów lejkowatych*, [w:] Rybicka M. (red.), *Wielokulturowe osiedle w Pawłosiowie, stan. 52, woj. podkarpackie*, praca w maszynopisie w FROA, Rzeszów.
- Kulczycka-Leciejewiczowa A.
2002 *Zawarza. Osiedle neolityczne w południowopolskiej strefie lessowej*, Wrocław.
- Nowak M.
2009 *Drugi etap neolityzacji ziem polskich*, Kraków.
- Rybicka M.
2011 *Kultura pucharów lejkowatych na podkarpackich lessach. Komentarz do badań „autostradowych”*, [w:] Czopek S. (red.), *Autostrada w przeszłość*, Rzeszów, s. 45–58.
- Tetzlaff W.
1982–1985 Dwa naczynia kultury pucharów lejkowatych z Czerlejka, gm. Kostrzyn, woj. poznańskie, „FAP”, t. 34, s. 188–189.
- Uzarowicz-Chmielewska A.
1991 Stryczowice, Site 1. A Funnel Beaker Settlement, [w:] Jankowska D. (red.), *Die Trichterbecherkultur. Neue Forschungen und Hypothesen*, Teil 2, s. 149–154.
- Włodarczyk P.
2006 Chronologia grupy południowo-wschodniej kultury pucharów lejkowatych w świetle dat radiowęglowych, [w:] Libera J., Tunia K. (red.), *Idea megalityczna w obrzędzie pogrzebowym kultury pucharów lejkowatych*, Lublin–Kraków, s. 37–66.

Wiślański T.

1979 Kształtowanie się miejscowych kultur rolniczo-hodowlanych. Plemiona kultury pucharów lejkowatych, [w:] Hensel W., Wiślański T. (red.), *Prahistoria ziem polskich*, t. 2, *Neolit*, Wrocław, Warszawa–Kraków–Gdańsk, s. 165–260.

Wojciechowski W.

1996 Neolityczny depozyt wotywny z Gajkowa, woj. Wrocław, „Sil. Ant.”, t. 38, s. 9–19.

Zych R.

2008 *Kultura pucharów lejkowatych w Polsce południowo-wschodniej*, Rzeszów.

Mirosław Mazurek, Jerzy Okoński, Małgorzata Rybicka

Objekt 3834 aus Rozbórz, Fst. 28, Woj. Karpatenvorland – eine Fallstudie

Zusammenfassung

Das Objekt 3834 aus Rozbórz war in einer sumpfigen niedrig gelegenen Zone des Urstromtals von Wisłok lokalisiert. Seine Form knüpft an die Konstruktionen, die in den Brunnen verwendet wurden. Seine Ausmaße lassen dagegen die Verknüpfung mit derartigen Objekten ausschließen. Seine Lokalisierung gibt jedoch Hinweise für seine Interpretation, denn in solchen Zonen der Flusstäler und Seebecken legte man oft die Trichterbecherfunde frei, die als Moorfund bezeichnet werden.

Im Labor der Absoluten Datierungen von Marek Krapiec gewann man für das Objekt 3834 zwei Radiokarbondaten. Man datierte das Holz aus diesem Objekt. Die Daten betragen MKL-1769 4760 ± 70 BP und MKL-1770- 4780 ± 50 BP. Sie stimmen mit der Einschätzung der Stilistik der im Objekt 3834 in Rozbórz freigelegten Trichterbecherkeramik überein.

Aleksander Koško betonte die Bedeutung der Wasserriuale, die außerhalb der Siedlungen oder auf den Gräberfeldern der Trichterbecher-Gesellschaften betrieben wurden. Ihr

materielles Überbleibsel kann das Objekt 3834 aus Rozbórz, Fst.28, Woj. Karpatenvorland sein.

Besonders beachtenswert ist die Tatsache, dass diese Entdeckung zu den wenigen Funden dieser Art mit dem gut dokumentierten Kontext gehört. Es ist auch zu vermerken, dass dieses Objekt als der erste glaubwürdige Moorfund in der südöstlichen Gruppe gilt.

Diese Tatsache zeigt nicht nur, dass die Besiedlungsregeln nicht nur für die Gruppen, die im Tiefland und auf den Sandomierz- und Lublin-Lössen wohnten, galten, sondern auch die Ökumene der Trichterbecher-Bevölkerung betrafen, die auf den Lössböden der Karpaten siedelte. Denn neben den großen und dauerhaften Siedlungen (Pawłosiów, Fst.52) und auch kleinen Siedlungen und Lagerplätzen befinden sich auf diesem Gebiet die Gräberfelder (z.B. Skołoszów, Fst.7) und andere Objekte mit sakralem Charakter.